Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 824

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1886 (Դ. Տ.) 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1886

16 ՄՈՒՀԱՐՐԻՄ 1304

40 ՓԱՐԱ

ՆԵՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՑԷ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ,
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Գալաթիա, Նորատունկեան-խան

Հնդարեվ տանի Նորատունկեան-խան

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

40 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ	համար	տարեկան	գահեկան արծաթով	200
»	»	վեցամսեայ	» »	100
»	»	եռամսեայ	» »	50
Դուրսեայ	»	եւ տեղական		
թղթատարով		տարեկան	» »	240
Դուրսեայ	համար	եւ տեղական		
թղթատարով		վեցամսեայ	» »	120
Օտար երկրներ		տարեկան	փրանք	56
»	»	վեցամսեայ	»	28

Բոլոր գրութիւնք հասցէ տալու Տնօրէնութեան վրայ է։ Ամբողջ գրութիւնք եւ դրամ կամ դրութիւն եւ չարութիւ։

Les abonnements sont reçues à l'Eastern Agency place Karakeuy Deirmen Han Constantinople.

Կ. ՊՈԼԻՍ, 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, 1886

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵԿԻ ՍՍԻՐՀԱՆԴԱԿ

(ՀՈԿՏ. 8Է ՄԻՆՉ Ի 12 ՀՈԿՏ.)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

ՇԱՐԺՄՈՒՆԴ ՌՈՒՍ ՁՕՐԱՑ. Վիեննա, 9 հոկտ. առ Թ. Զանազան կողմերէ կը ծանուցուի զօրաց մեծ չարժումմը Լ. Ռուսական Պեսարաբիա։ Անհանգիստ ռազմախուզներու համար Քիշնեւի և Պենտերի միջեւ հաստատեալ 20,000 զօրքեր զրկուեր են Օտեսա և Ունկենի։ Խորդենի պահապան զօրքը զրկուեր է Ռումանիոյ սահմանաց վրայ։ Եէտիչէ (սահմանագլուխ) դրուած են երկու հեծելագունդ և քանի մը գաշտային հրետանիք։ Ցիմերլինքա, հաւաքուած են բազմաթիւ կառքեր և փոխադրութեան ուրիշ միջոցներ։ Մինչ ի Բերլին չի կարծուիր թէ Պուլկարիա դրաւուի, Պեսարապիա դանուող բարձրաստիճան սպայք մօտաւուտ կը համարեն ռուսական դրաւումը։ Սելանիկէ ևս կը ծանուցուի թէ Օմէր Կառավարութիւնը պարապ չի կենար իւր կողմէ, և զօրք կը հաւաքէ յեւրոպական Թուրքիա։

ՌՈՒՍԱՑԻ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ. Բերլերպուրգ, 5 հոկտ. Ժողովուրդը Սեն-Բերլերպուրգ ձիւրեւվոյէ նոր հեռագիր մը կը հրատարակէ, ծանուցանող թէ հոկտ. 4-ին ի Լոմ-Փալանքա շատ մը Պուլկարը ծեծուած մ'բռած են, պահանջելով Կառավարութենէն որ ընդունի Ռուսիոյ առաջարկները։ Մէյ մը ինչ որ օրոշում հաղորդեր է Սոֆիայի Կառավարութեան։

ԱՆԳԼԻԱ. ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ. Անգլիա ի նպաստ Պուլկարիոյ ձեռնարկ մը սկսած լինել կը թուի։ Լոնտոնէ Հավասի հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ արտաքին գործոց նախարար Լորտ Իտսբրէ շրջաբերական մը ղրկած է Տէրութեանց, խնդրելով որ Տէրութիւնք բարոյական աջակցութեան հաւաստիք տան Պուլկարիոյ Խնամակալութեան ու Նախարարութեան, որպէս զի սորա քաղաքերուն ներքին խռովութեանց առաջքն առնուլ աշխատելու, (և միանգամայն Ռուսիոյ պահանջմանց լաւագոյնս դիմադրելու)։ Կը կարծուի թէ Լորտ Ռանտոլֆ Զբրչիլ Դերմանիոյ և Աւստրիոյ Կառավարութիւնները պիտի հաճեցնէ գործակցելու Անգլիոյ, ըստ որում Իտալիոյ գործակցութիւնն ապահով է արդէն։

ԼՈՐՏ Ռ. ՉԲՐՉԻԼ. Պերլին, 8 հոկտ. Դարտնիք մը կայ դեռ Լորտ Ռանտոլֆ Զբրչիլի ուղեւորութեան վրայ։ Նա երկու օր անցուց ի Պերլին կատարեալ գաղտնութեամբ, կեղծ անուան մը տակ։ Քանիցս տեսակցեցաւ անգլ դեսպանին հետ, և Պերլինէ մեկնելով, գնաց՝ ըստ ոմանց՝ ի Վարշաւիա, Պիզմարքը Իշխանը տեսնելու, ըստ այլոց՝ Տրէզդէն և Վիեննա։

—Տրէզդէն, 9 հոկտ. «Լորտ Ռ. Զբրչիլ երեկ քաղաքս ժամանեց։ Լորտ Սբէնսբրը կեղծ անուամբ իջաւ պանդոկ մը։ Իրիկունը ներկայ եր Ազբունեաց Թատրոնին մէջ տրուած ներկայացման։

—Հոկտ. 11ին Լորտ Զբրչիլ ժամանեց Բրաղա։

—Մայրաքաղաքիս ռուսական շէնքը կը ծանուցանէ երեկի թուով թէ Լորտ Զբրչիլ չէ յաջողած խախտել Երրեակ Դաշնակցութիւնը։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ. Վիեննա, 8 հոկտ.—Երեւելի մաճառ հրապարակագիր և քաղաքագէտ Պ. Մոռիս Ժոքայի կողմէ առ ընտրողս ուղղուած յայտագիրը բաւական յուզում պատճառեց, օրովհետեւ ամէն ոք գիտէ թէ Պ. Մոռիս մտերիմն է Պ. Թիսայի, և մաճառ նախարարապետը քանի մը օր առաջ, Բրեդրպուրկի Թատրոնին բացման հանդիսին առթիւ, յայտարարած եր թէ սոյնը է իւր գաղտնիքները վստահիլ իւր ժոքայ բարեկամին։

Այս յայտագրի մէջ, հաստատելէ յետոյ թէ Ռուսիոյ կառավարական դրութիւնը բոլորովին ներհակ է Հունգարիոյ կառավարական դրութեան, և օր մը կրնայ երկու Տէրութեանց միջեւ ընդհարման մի պատճառ լինել, Պ. Մոռիս Ժոքայ կրսէ թէ կարելի չէ սակայն չխոստովանիլ թէ Պուլկարիոյ համար երկու միլիառ ռուպլի և հարիւր հազար մարդ զոհելով՝ Ռուսիա իրաւունք մը ձեռք ձգած է յատուկ ազդեցութիւն մը բանեցնելու այդ երկրի վրայ։ Եթէ սակայն ռուսական դիւանագիտութիւնը փորձէ բուռն միջոց եր գործածել իւր իշխանութիւնը տարածելու համար Պալքանաց մէջ, Հունգարիա չի կրնար ձեռքը սուրին երախակալին պիտի տեսնէ գործելու։ Ամենամեծ զոհողութիւններն իսկ աչք առնելով, պէտք չէ թող տալ, որ Ռուսիա ընկճէ Պալքանեան ոհէ պետութիւն մը։ Հունգարիոյ համար կենսական խնդիր մ'է այս։

Ամէն ոք կը հարցնէ թէ, կը յարէ Պ. Ժոքայ, եթէ Հունգարիա պատերազմի բռնուի Ռուսիոյ հետ, կրնա՞նք յոյս դնել Դերմանիոյ վրայ, և եթէ չենք կրնար յոյս դնել, առ ի՞նչ ծառայեց մեր դաշնակցութիւն այդ երկրի հետ։ Պատասխանը դիւրին է։ Այդ դաշնակցութեան շնորհիւ է որ յաղթականն Ռուսիա հարկադրեցաւ իւր բանակներ քաշել Պալքանեան պետութիւններէն, մինչդեռ Աւստրիոյ զօրքերն երկու նահանգ կը գրաւէին անդ, Պոսնիա և Հերսէք։ Սակայն եթէ Աւստրիա պատերազմի բռնուի Ռուսիոյ հետ, այդ դաշնակցութիւն խիստ քիչ կը ծառայէ Աւստրիոյ։ որովհետեւ, երեկոյն իսկ այն աւուր յորում դաշնակից Աւստրիա և Գերմանիա պատերազմ հրատարակեն ընդդէմ Ռուսիոյ, Գերմանիա ինքն իսկ պատերազմի յայտարարութիւն պիտի ստանայ Ֆրանսայէն։ Աւստրո-Հունգարիա ուրեմն պարտի իւր յատուկ ոյժերու վրայ վստահիլ։ Սակայն պարտի պահել իւր աչքանաչն։ «Երկրակալութիւն պէտք չէ։ բայց Պալքանեան պետութիւնք ազատ սահմանադրութիւն պէտք է ունենան։»

ՍԵՐՊԻՍ. Պուտապէշտ, 8 հոկտ.—Մեր քաղաքական ակմբոց մէջ երկու օրէ ի վեր կը խօսուի Ալդ-Բաշտա (Հունգարիա) բնակող Սերպերու մէկ դատադրութեան երեւան եկնելուն վրայ, որ ուղղուած էր Միլան Թագաւորին կենաց դէմ։ Ուրիշներ կրսեն թէ դատադրաց նպատակն էր միայն հարկադրել Թագաւորն որ հրաժարական տայ։ Կուզէին բռնել և փախցնել զայն երբ Հունգարիայէն անցնէր Պուկրատ վերադառնալու համար։

Աւելորդ է ըսել թէ պէտք է մեծ վերապահութեամբ ընդունիլ այս լուրերը։ Սակայն ստոյգ է թէ Հունգարական ոստիկանութիւնը վերջերս զգուշական միջոցներ ձեռք առած է, և թէ ոստիկանապետն անձամբ պարտած է Հունգարիոյ այն մասերն ուր Սերպերը կը բնակին։

ԲԱՎԱՐԱՍ ԽԱՑՏԱՌԱԿԵԱԼ

Հեռաբերբերչարժ է խմանալ թէ Հավասի Գործակալութեան պուլկարական հեռագրերուն չհաւնող ռուսասէր թերթերն ինչ պիտի ըսեն հետեւեալ երկու հեռագրաց, զորս կ'պատենք երեկի սուրհանդակաւ առնուած անգլիական լրագրաց մէջ, որք հակառակ կուսակցութեանց կը վերաբերին։

Ռուսասէր համարուած Տէյլի Նիւզ Բերլերպուրկէ հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ հոկտ. 9 թուով.

ԲԵՐԼԵՐՊՈՒՐԿ, 8 հոկտ.

«Հեղգհեղգ կը հաստատուի թէ քաղաքական տագնապն ամենասաստիկ եղան հրապարակ դուրս եկաւ, որ կը տանին խղճալի անյաջողութիւնը։ Ռուս գործակալաց տեղեկագրութիւնք մոլորեցուցած էին ռուս կառավարութիւնը Պուլկարաց ճշմարիտ զգացմանց նը-կատմամբ։ Արժանահաւատ աղբիւրէ կ'իմանամ թէ զօրավարն հաւանօրէն չպիտի վերադառնայ Սոֆիա, եթէ իւր ուղեւորութեան շարունակութեան մէջ համոզուի թէ պուլկար ժողովրդեան մեծամասնութեան զգացումը Խնամակալութեան նպաստաւոր է։ Ռուս կառավարութիւնը պիտի լուէ քէն պահելով, և պիտի թողու որ Պուլկարք իրենց գործերը վարեն ինչպէս որ կամին, լիովին համոզուած թէ Պուլկարիա վաղ կամ անագան վերջին կարօտ պիտի լինի Ռուսիոյ օգնութեան։»

Պուտապէշտեան Տէյլի Թելեգրաֆ ալ հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ հոկ. 8ին

ՎԻԵՆՆԱ, 7 հոկտ.

«Զարին Պատուիրակն ի Պուլկարիա՝ ամենաճախող դերերի մը մէջ է։ Բաւարար զօրավար զարմացած աշխարհի մը ակամայ ցոյց կուտայ թէ, Ալէքսանդր Իշխան ութին տարուոյ մէջ կրցած է ի դլուխ հանել Պալքանեան թերակղզւոյն մէջ ինչ որ Ռումանոֆներու (Ռուսիոյ Զարերուն արդէ) հզօր դերդաստանը չէր կրցած ընել ի Ռուսիա երեք դարերէ հետէ։ Ալէքսանդր Իշխան, իւր կարճատեւ իշխանութեան միջոցին, Պուլկարները քաղաքական ազատութեան և ինքնավարութեան ընդունակ ժողովուրդ մ'ըրաւ։ Այս եղրակացութեան կը յանգինք է տես անօրինակ ճախողութեան Զարին գործակալին։ Սորա երբեւ փողոցի առնեաւան Սոֆիայի մէջ կրած պարտութիւնէն յետոյ, այս աւուր տեղեկութիւնը նոյն իրողութիւնը կը հաստատեն առաւել եւս։ Ցարտնի է թէ Շուվալի պահապան զօրաց երեք սպայք (ռուս գուրծակալ) Պ. Սատոխինի ազդեցութեամբ Սոֆիայի կառավարութեան ուղղեր էին ըմբոստական հեռագիր մը, Բաւարաս զօրավարին պահանջմանց ընդունելութիւնը խնդրող։ Անհասկնալի եղանակաւ մը, այս հեռագիր Բեդերպուրկ ղրկուած էր գրեթէ Սոֆիա հասնելէն առաջ, և ռուս Դորձակալութեան միջոցաւ հաղորդուած էր Եւրոպոյ համայն լրագրաց։ Այդ կ'ուզուէր հաստատել թէ պուլկար բանակը պատրաստ է ապստամբել Սոֆիայի կառավարութեան դէմ։ Բայց Պուլկարիոյ պատերազմական նախարար Նիքոլայեֆ գնդապետն անմիջապէս խիստ յանդիմանութիւն մ'ուղղեց Շուվալի երեք սպայից, որք փութացին ներում խնդրել յայտարարելով թէ իրենց անձնական կարծիքը միայն յայտնած էին։ Բաւարաս մեծ յոյսեր դրած էր Վրացայի մէջ գտնելիք ընդունելութեան վրայ, ուր, իւր բարեկամաց խօսքին նայելով, համայն ժողովուրդն անձնուրութիւն պիտի ցուցնէր ռուսական դատին։ Այլ ո՛րչափ պզտիկ մնաց զօրավարը, տեսնելով թէ հարիւր երեսուն բնակիչք եկեր էին դիմաւորել զինք։

«—Արեւ։ Բամբելոյ մէջ ևս հանդարտութիւն չ[illegible] Դրաֆիոյ ընդունելութիւնը ընդունուած են միաձայն։ Առաջինն է թէ միացեալ Պուլկարիա ազատ և անկախ պէտք է մնայ։ Երկրորդը կը հաւանի Մեծ-Սոպրանիէի գումարման։ Երրորդը կը պահանջէ պատժել հակիչխանական դատադրութեան հեղինակները։ Փիլիպէի կառավարչն արդիւնց Բաւարաս զօրավարի պահանջումները պարունակող թերթին՝ զոր տպագրել տուած էր ռուս հիւպատոսը՝ չշրջաբերումը պուլկար ժողովրդեան մէջ։ Կ'ըսուի թէ պուլկար կառավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկեր է Տէրութեանց, ուշադրութիւն հրաւիրելով Բաւարաս զօրավարի անընդհատ չանքերուն վրայ, որոց նպատակն է ապստամբութիւն գրգռել Պուլկարաց մէջ։ Զօրավարն անցած տեղերը կը հրաւիրէ ժողովուրդը գանգատներ ուղղել իրեն ընդդէմ կառավարութեան, ընդդէմ տրոց ծանրութեան, և այլն, խոստանալով թէ դարման պիտի տանի։»

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱՅԻ

Տէյլի Նիւզ կը ծանուցանէ թէ,—իտալական խնդրոյ մասին նախարարական աչխարհավարութեան վրայ Լորտ Զբրչիլի յայտարարութեանց համեմատ, — կառավարութիւնը կազմած է Ցանձնախումբ մը, Իտալիայի քաղաքական կազմակերպութեան մէջ մուծանելի փոփոխութիւններն ուսումնասիրելու համար։ Ցանձնախումբն սկսած է իւր աչխատութիւն, իրեն հիմ առնելով սա գաղափար թէ, Իտալիայի չորս նահանգաց համար չորս նահանգային ժողովներ պէտք է կազմուին, վարչական տեղական խնդիրներու անօրինելու իրաւասութեամբ։ բայց Տրպլինի մէջ Իտալիական Խորհրդարան պէտք չէ հաստատուի։ Ա.յսպէս, Իտալիա պիտի ստանայ տեղական վարչութիւն մը, այլ ոչ քաղաքական ինքնօրինութիւն, ինչպէս Կլատսդոնեան Ծրագիրը կը տրամադրէր, քանի որ ի Տրպլին կը հաստատէր Իտալիական Ազգային Խորհրդարան» մը, որ պատերազմի և խաղաղութեան խնդիրներէն զատ, Իտալիայի վերաբերող ամէն խնդիր տնօրինելու ձեռնհաս պիտի լինէր։— Այս պահպանողական ծրագրոյ հաւաներ են Միութենական կամ հերձուածող Ազատականաց երկու Պետերը, Լորտ Հարդինկդն և Պ. Չեմպրլէյն։ Պահպանողական Նախարարութեան տնօրինութիւնը կը նկատուի յոյժ ճարտար հնարը մը, որով Բառնէրեան կուսակցութեան կիսովին գոհացում պիտի տրուի, և Կլատսդոնեան կուսակցութիւնն, որ իրեն զէնք ըրած է Իտալիական խնդրին, երկիրն յուզելու միակ միջոցին պիտի զրկուի։ Նէյլ Նիւզ, որ Կլատսդոնեանները կը ներկայացնէ, կը հասկնայ թէ այս ծրագրոյ վրայ իրաւախոհութիւն կրնայ գոյանալ ի մէջ Պահպանողականաց և Կլատսդոնեանց։

ՀԱՎԱՍԻ ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ԲԱՆՏԻ ՍՊԵՏՔԻՆԱՅԻ ԱՌԹՈՒՆՑ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՏԵՐՆ Ի ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՍՈՖԻԱ, 10 սեպտ. — Այս առաւօտ, իբր 150 գիւղացիներէ և Դարբասաղցիներէ կազմեալ խումբ մը ռուսական հիւպատոսարանը գնաց՝ պատգամաւորաց միջոցաւ հաղորդելով թէ ի՞նչ ընթացք բռնելու են ընտրութեանց մէջ։ Նմանապէս կը բողոքէին ընտրական ժողովներու կազմութեան դէմ։ Հիւպատոսարանի գործակատար Պ. Նէքլիւտոֆ պատասխանեցաւ, և ամբոխն ընդունուեցաւ «Կեցցէ Կայսրն», «Կեցցէ Ռուսիա» աղաղակներով։ Պ. Նէքլիւտոֆ համառօտիւ յիշեց Բաւարաս զօրավարի պաշտօնն, և ըսաւ թէ Ռուսիա արդէն յայտարարած է որ չի ղրկեալ պիտի նկատէ կատարողը ընտրութիւնները։

Քանիցս «Կեցցէ Ռուսիա» պոռալէ յետոյ, գիւղացոց խումբը գնաց դէպ յընտրական ժողովն, որ կը բաղկանար քաղաքացիներէ, նախագահութեամբ երեսփոխան Պ. Վուլչէֆի։ Ցուցարարներն ըսին թէ եկած էին դադրեցնել ընտրութիւններն, որոց չէր հաւանիր Ռուսիա։ Ասոր վրայ խառնաչխութիւն մը ծագեցաւ ընտրողաց և գիւղացւոց միջեւ։ Ցուցարարներն ետ քաշուեցան, և չատեր գետին ինկած լինելով կոխոտուեցան բարեկամներէ։ Ընտրողներն սկսան ծեծել զանոնք գաւազանի հարուածներով, եւ ի մի վայրկեան հրապարակը մաքրուեցաւ։ Հաղածումը տեւեց երկու երեք րոպէ։ Գիւղացիներն երեք խումբ կազմելով ռուսական հիւպատոսարանը տարին իրենց վիրաւորներ, որք հինգ վից հոգի են, մեծ մասամբ գլխէն զարնուած։ Հիւպատոսարանի պաշտօնեայք կը խնամեն զանոնք։

Այս պահուս հաց, գինի, օղի և ուտեստ կը տարուին հիւպատոսարանն, ուր գիւղացիք կը մնան տակաւին։

—ՍՈՖԻԱ, 10 հոկտ.—Գիւղացիներ, լաւ կերուխումէ մ'ընելէ յետոյ ռուսական հիւպատոսարանի դատին մէջ, վառելու փայտերուն մէջէն մէկ մէկ լախտ ընտրեցին։ Ստուարակոյտ ընդհանրապէս թշնամի ամբոխ մը կը շրջապատէ հիւպատոսարանը։ Մերձակայ փողոցներէն անցնող բանտարկեալներ ցոյց կուտան թէ կառավարութիւնը կը հսկէ։ Ընտրական ժողովատեղւոյն մէջ ամէն ինչ հանդարտ է։

Ժամ չորսին, ռուսական հիւպատոսարանին մէջ պահուըռած դարատաղցիներ բէվրվիրի հարուածներ պարպեցին անգլիական և գերմանական հիւպատոսարանաց կողմն։ Ոչ ոք վիրաւորեցաւ, սակայն երկու հիւպատոսարանաց պատերը կը կրեն գնդակաց հետքեր։ Գերմանիոյ հիւպատոսարանին պաշտօնեայք և հիւպատոսն ինք մեծ վտանգ մ'անցուցին։

Եթէ ռուսական հիւպատոսարանի դատին մէջ գտնուող գիւղացիներ խմբովին դուրս ելնեն, կը վախցուի որ խռովութիւնք չծագին։ Ի բաց առեալ ռուսական հիւպատոսարանի շրջակայքն, ամենուրեք հանդարտութիւն է։

—ՍՈՖԻԱ, 11 հոկտ.—Ի Սոֆիա, կամաւորական ընտրեցաւ։ Քաղաքին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ։ Քանի մը հարիւր ընտրողք գնացին ցոյցերը ընել ընտրելեաց տուներուն առջեւ։ Երկրին ներսերէն առնուած լուրեր կը ծանուցանեն թէ կառավարութիւն ստուար մեծամասնութիւն վաստակած է, մանաւանդ ի Բուսէլի, ուր ընդդիմադիր կուսակցութենէն ոչ ոք ընտրուած է։ Վիտինի և Վառնայի մէջ, ուր ռուս հիւպատոսներ կան, Սոֆիայի խռովութեանց նման դէպքեր ծագեր են։ Ի Վրաձա, Պելլա և Սլատինա, ուր խռովութիւնք տեղի ունեցած էին վերջին ընտրութեանց մէջ, ժողովուրդը ձեռնպահ մնաց, Զանբոֆիանց ազդեցութեան ներքեւ։ Ի Տուպնիձա, նախկին աւազակապետներ սպաներ են տեղի քաղաքապետն և կառավարական երկու ընտրելիներ։

—ՍՈՖԻԱ, 9 հոկտ.—Պուլկար կառավարութիւնը չշրջաբերական մ'ուղղեց հիւպատոսներուն, խնդրելով որ հաւերին իրենց ազդակիցներն զգուշանալ ընտրութեանց խառնուելէ, յայտնելով թէ միջամտողն երկրէն պիտի արտաքսուի։

—)(57)(—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՎԷՐՆ

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ՓԱՐՍԱԽ

ԾՈՎԵՐՈՒՆ ՏԱԿ

ՊՕԱԿԵԱԼ Ի ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԷՆ

ԳԼՈՒԽ ԹԴ.

ԲՈՒՍՏԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խակն զգեստս փոխելով դարատակն ելայ մուքս տագնապալից գաղտարաներէ պաշարեալ, եւ գնացի նստայ լապտերին մօտ։

Շատ չանցաւ, Նըմոյ Նաւապետն ալ հոն եկաւ։ Ոտքի վրայ ելայ եւ ըսի նմա։

«Այսպէս, իմ նախատեսութեան համաձայն, այդ մարդ մեռաւ գիշերը։

—Այո՛, պարոն Արոնաքս, պատասխանեց նաւապետն։

—Եւ այժմ իւր ընկերաց քով կը հանդի այն բուստէ գերեզմանատան մէջ։

—Այո՛, մռայլեալ ամենէն, բայց ո՛չ մեղմէ։ Մեք կը փորենք գերեզմանն, եւ պոլիսներն յաջողեցնալէս կը կնքեն անդ մեր մեռեալները։»

Եւ բուռն շարժմամբ մ'իւր երեսը գարկեալ ձեռներուն մէջ ծածկելով՝ ի զուր ջանաց զսպել հեծութեան հառաչ մը։ Ցետոյ աւելցուց։

«Ինդ է մեր խաղաղ գերեզմանոցը, ծովուն երեսէն քանի մը հարիւր ոտք վար։

—Ձեր մեռեալք գոնէ հանգիստ կը ննջեն անդ, ազատ չանձկանց եւ մարդոց վնասներէն։

—Այո՛, պարոն, պատասխանեց Նըմոյ Նաւապետ ծանրութեամբ, չանձկանց եւ մարդոց։»

ՎԵՐՋ ՈՒՌԱՋԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՀՆԴԻԿ ՈՎԼԷԱՆ

Ատ կ'սպի սոյն ընդծովեայ ուղեւորութեան երկրորդ մասն։ Առաջինն աւարտեցաւ բուստեղէն գերեզմանոցին այն սրտայոյզ տեսարանին վրայ, որ խոր տպաւորութիւն մը թողուց մուսս մէջ։ Այսպէս ուրեմն այդ անհուն ծովուն վրայ կը ծաւալէր Նըմոյ Նաւապետին կեանքը բովանդակապէս, եւ մինչեւ իսկ իւր գերեզմանը պատրաստած էր նորա ամենէն անթափանցելի անդնդոց մէջ։ Անդ ովկիանի ճիրաններէն ոչ մին կ'երթար՝ Նօմիլ-ի այդ հիւրերուն՝ մահու եւ կենաց մէջ իրարու հետ ամրանդեալ այդ բարեկամաց վերջին քունը վրդովել։ «Ո՛չ մի մարդ» աւելացուցեր էր Նաւապետը։

Մինչ նոյն վայրագ եւ անողոք խելք մարդկային ընկերութեանց դէմ։

Իսկ ես ոչ ես կը չատանայն այն եւթադրութեամբք որք գոհ կ'ընէին զՊոնսէյլ։ Այդ բարի ազան կը շարունակէր տեսնել յանձին Նըմոյ Նաւապետին զմի յայն ազատասուոր գիտնոց, որք արհամարհանօք կը փոխարինեն մարդկութեան տառապութիւնն։ Ըստ նորա կարծեաց, չճանչնած կամ չհասկցուած հանճար մ'էր, որ ճանչրանալով երկրի պատրանքներէն, պատուարուեր էր ապատանել յայն անմատոյց միջավայրն, յորում իւր բնապէք ազատ կերաւութիւն կը գտնէին։ Բայց, ըստ իս, այդ ենթադրութիւն Նօմիլ-ի հրամանատարին մէկ կողմն միայն կը մեկնէր։

Արդարեւ, այն վերջին գիշերուան դաղտնիքն, որոյ միջոցին մեր արգելափակ եղած եւ քունով կաշկանդած էինք, նաւապետին այնպէս բռնութեամբ դիտակը ձեռքէս կորզելն որպէս զի չկրնամ հորիզոնը դիտել, այն մարդուն մահացու վէրքն, որ Նօմիլ-ի անհասկնալի մէկ բախեմէն պատճառեալ էր, այս ամենայն դիս նոր ճանրու մը մէջ կը մղէր։ Ա՛չ, Նըմոյ Նաւապետ չէր շատանար մարդասիրութիւնը։ Իւր ահեղ սարուածն ոչ միայն իւր ազատասէր բնապէքմանց կը ծառայէր, այլ եւ թերեւս շեմ գիտեր ինչ սարսափելի վրէժխնդրութեանց։

Այս պահուս ոչինչ յայտնի է ինձ համար, դեռ նշոյլներ միայն կը նշմարեմ այս մթութեանց մէջ, եւ պարտիմ միայն գրել ինչ որ դէպքերը ասուն տան ինձ։

Միւս կողմէ ոչինչ կը կասէ զվեզ Նըմոյ Նաւապետին։ Գիտեմ թէ Նօմիլ-ի մէջէն չփախչելու խոստմամբ գերի կամ բանտարկեալ չենք։ պատուոյ վրայ խօսք տալով կապուած չենք։ Այլ պարիր քաղաքական աչխարհավարութեան վրայ Լորտ Զբրչիլի յայտարարութեանց համեմատ, — կառավարութիւնը կազմած է Ցանձնախումբ մը, Իտալիայի քաղաքական կազմակերպութեան մէջ մուծանելի փոփոխութիւններն ուսումնասիրելու համար։ Ցանձնախումբն սկսած է իւր աչխատութիւն, իրեն հիմ առնելով սա գաղափար թէ, Իտալիայի չորս նահանգաց համար չորս նահանգային ժողովներ պէտք է կազմուին, վարչական տեղական խնդիրներու անօրինելու իրաւասութեամբ։ բայց Տրպլինի մէջ Իտալիական Խորհրդարան պէտք չէ հաստատուի։ Ա.յսպէս, Իտալիա պիտի ստանայ տեղական վարչութիւն մը, այլ ոչ քաղաքական ինքնօրինութիւն, ինչպէս Կլատսդոնեան Ծրագիրը կը տրամադրէր, քանի որ ի Տրպլին կը հաստատէր Իտալիական Ազգային Խորհրդարան» մը, որ պատերազմի և խաղաղութեան խնդիրներէն զատ, Իտալիայի վերաբերող ամէն խնդիր տնօրինելու ձեռնհաս պիտի լինէր։— Այս պահպանողական ծրագրոյ հաւաներ են Միութենական կամ հերձուածող Ազատականաց երկու Պետերը, Լորտ Հարդինկդն և Պ. Չեմպրլէյն։ Պահպանողական Նախարարութեան տնօրինութիւնը կը նկատուի յոյժ ճարտար հնարը մը, որով Բառնէրեան կուսակցութեան կիսովին գոհացում պիտի տրուի, և Կլատսդոնեան կուսակցութիւնն, որ իրեն զէնք ըրած է Իտալիական խնդրին, երկիրն յուզելու միակ միջոցէն պիտի զրկուի։ Նէյլ Նիւզ, որ Կլատսդոնեանները կը ներկայացնէ, կը հասկնայ թէ այս ծրագրոյ վրայ իրաւախոհութիւն կրնայ գոյանալ ի մէջ Պահպանողականաց և Կլատսդոնեանց։

Այն օրն, 1868 յունվար 21, կէս օրին, երկրորդն եկաւ արեւուն բարձրութիւնը չափելու։ Ես ալ դարատարին ելայ, գլանեկս վառեցի եւ նորա գործարութիւնը դիտեցի։ Համոզուեցայ որ այդ մարդ չէր հասկնար Ֆրանսերէն, վասն զի քանի մ'անգամ բարձր ձայնիւ խորհրդածութիւններ ըրի, որք ուշադրութեան արժանայ նշաններ պարաէին կրգրել անկէ, եթէ հասկցած լինէր, բայց անդգած եւ մունջ մնաց։

Մինչ նա իւր գործութիւնը կ'անէր անկիւնաչափին միջոցաւ, Նօմիլ-ի նաւասարիներն մին, այն հաւժիլաւ նորդն, որ ընկերացած էր մեզ մեր առաջին ընդծովեայ ուղեւորութեան ժամանակ ի Քրէսթոյ կղզին, երկու լաստերին ապակիները մաքրելու եկաւ։ Ցայնժամ ընեցի այդ սարսափելի չէնքն, որոյ զօրութիւնը կը հարիւրապատիկը փարատաց մեզ սեւնաւածներուն նման ոսպնաձեւ օղակներով, որք նորա լոյն օգտակար դրեց մեզ կը պահէին։ Ելեկտրական լամպարն իւր բազմադարձ լուսաւորիչ զօրութիւնը տալու կերպիւ յօրինուած էր։ Եւ արդարեւ, իւր լոյսը դատարկին մէջ կը զարնէր, որով իւր կանոնաւորութիւնն ու պայծառութիւնը միանգամայն կ'ապահովէր։ Այդ դատարկ կը խնայէր նաև ուրուաքարէ բեւեռներն, որոց միջոցաւ կը ծաւալի լամպարին լուսաւէտ աղեղը։ Կարեւոր խնայութիւն Նըմոյ Նաւապետին համար, որ չէր կրնար դիւրաւ նորոգել զանոնք։ Բայց այս պայմանայ մէջ նոցա մաշումը գրեթէ անդգալի էր։

Երբոր Նօմիլ-ս իւր ընդծովեայ ընթացքը վերսկսելու պատրաստուեցաւ, ես ալ նորէն գաղիճն իջայ։ Փեղկերը փակեցան և նաւը ճանապայ ելաւ ուղղակի դէպ յարեւմուտ։

Հեղկական ովկիանի ջուրերուն մէջ՝ էնիք յայնժամ, լայնածաւալ լոյծ դաշտ մը, հինգ հարիւր յիսուն միլիոն հարիւրակնի ընդարձակութեամբ, ոչայ ջուրերն ան ասահման վէտ են, որ գլխու պտոյտ կուտան իրենց մակերեւոյթին վրայ ծաւալ նայողին։ Նօմիլ-ս կը ծփար անդ ընդ մէջ հարիւր եւ երկու հարիւր մեթր խորութեան։ Այսպէս եղաւ քանի մ'օր։ Ինձմէ զատ ուրիշի մը, որչափ եւ ծովասէր եղած լինէր, ժամերն անչուշտ երկայն եւ ձանձրալի պիտի երեւային, բայց դարատարին վրայ ըրած հանապազորդ պտոյտներս, յորում ովկիանի կենդանարար օդը կը ծծէի, գաղիճն պատուհանին տեսնուած այն արգաւանդ ջուրերուն տեսարանը, մասնաւորապէս գրոց ընթերցումն եւ ծանոթութեանցս խմբագրութիւնը կը գրաւէին ժամերս, և բնաւ տաղտուկ կամ ձանձրոյթ չէի զգար։

Ամենուս ալ առողջութիւնն յոյժ գոհացուցիչ վիճակի մէջ էր։ Նաւուն կերակուրները կատարելապէս կը յարմարէին Վեղ, եւ, եթէ ինձ մնար, գիւրաւ կ'անցնէի Նէս Լանտի բերանփոխներէն, զոր կը ջանար ճարտարել, սովորական կերակրոց դէմ իւր դժգոհութիւնը ցոյց տալու մուրթ։

(Շարունակելի)